FRIHETENS BÅDA VÄGAR

JEAN-PAUL SARTRE: Frihetens vägar. Andra delen: Fristen. Översatt av Eva Alexanderson.
Bonniers. Pris 16 kr.

ORDET FRIHET har hos Sartre, om man fattar honom rätt, två betydelser, en aktiv och en passiv. Dels är det frågan om den frihet som den viljande och handlande har: viljans frihet eller åtminstone handlingens frihet. Dels gäller det den frihet som man får då man undviker ansvar och ansträngning, friheten att följa bekvämlighetens lockelser och miljöns suggestioner, en frihet inte olik spånets på strömmen då det kan tänkas ropa: Se hur fri jag är!

Första delen av Sartres romanserie "Frihetens vägar" slutade med att filosofläraren Mathieu blev fri från en hustru och ett väntat barn och kunde mer ostörd ägna sig åt kanske inte så mycket studiet av filosofi som av Paris kaféer. (Kafélivet, över huvud taget viktigt i Paris, spelar en nästan dominerande roll i Sartres romaner.) Den andra, nu nyöversatta — och så vitt man kan se utmärkt, av Eva Alexanderson, översatta — delen, "Fristen", leder fram till att Mathieu gör sig redo för kriget, väljande kriget, fritt och medvetet bejakande det i en personlig avgörelse. Sen blir det visserligen inte något krig. Det är i september 1938, Münchenöverenskommelsen kommer emellan, den partiella mobiliseringen i Frankrike avbryts, och Mathieu far hem igen. Men den stund då han har gjort sitt val, fastställt sin frihet inför sig själv, upplevt sin existens som viljande och ansvarig, den stunden skall, förmodar man, fortsätta att verka inom honom och sätta sin prägel på den Sartreska romanseriens väntade tredje del.

De människor som lever romanens liv runt omkring Mathieu i en romantekniskt sett underlig och virtuost komponerad kollektivitet — en kollektivitet som visserligen mer liknar trådarnas i en oredig härva än själarnas i Gud — ställs inför samma krav som han: kravet på ett val och en viljeakt. I allmänhet reder de sig dåligt inför den existentialistiske domaren, som tycks vilja anklaga dem för samma tre fel som Ibsen i "Brand" kallar för "slapstind, letsind, slötsvind". Kriget, åtminstone krigshotet, bryter in över dem som höken över hönsgården. Uttrycker man saken politiskt, kan man kanske formulera Sartres mening så att Frankrike i september 1938 inte var vuxet kriget — och därtill måste det ju alltid finnas massor av skäl i en skenbart civiliserad världsperiod. Daladier var det, i Sartres framställning, inte, och den godmodige, tjättelike och analfabetiske arbetare som irrar omkring i romanen med sin inskrivningsbok i handen är det inte. Den stolte generalen med sin fosterlandskärlek och sin stoppade bringa är det inte, och hans långtifrån stolte pacifistiske styvson, som tänker fly till Schweiz på ett falskt pass, men hamnar i Marseille hos en exotisk ung negress, som låser in hans byxor, är det inte. Höken flyger emellertid förbi den här gången; ingen tror att han ska komma igen. "Peace in our time": fred i vår tid.

En fråga som man måste göra sig då man läser denna existentialistiska roman om de slappa, de slöa och de lättsinniga som inte väljer och inte handlar, djupare sett ingenting är, är den: nå men höken själv? Fyllde han de existentialistiska kraven? Han kunde välja, han kunde välja, han kunde handla. Om inte anmälaren minns fel, så var det för några år sen en svensk filosof som framställde Sartres filosofi som någon sorts fransk nästkusin till nazismen. Är det rätt? Och om det inte är rätt, varför är det inte så?

Man kan svara genom att peka på det moment i Sartres moralsystem, som har namnet ansvaret. Den övergivna människan, den av naturlagarna lika väl som av Gud övergivna, har att göra sitt val. Detta val medför ansvar. Detta ansvar bringar ångest. Det är i fyra termer existentialismens praktiska filosofi. Ansvaret, vare sig jag knäpper fram eld ur cigarrettändaren eller lägger en torped under världsåsken, är ett universellt ansvar. Min handling har följder och följders följder, och inte bara det: den är en förebild, för bantunegern i hans hydda likaväl som för de europeiska parlamentens klarast upplysta ädelstenar. Gör man något besynnerligt, och folk kommer till en och säger: "Ja men vad skulle du själv säga om andra gjorde så?", så hjälper det inte att rycka på axlarna och svara: "Andra gör inte så." Genom min handlings modell har jag uppmanat dem att göra så. Det ansvaret slipper jag inte ifrån.

Det är denna ansvarslära som skiljer Sartres etiska explorationer från hökfilosofin på andra sidan Rhen, och skiljer den principiellt därifrån. Därmed kan man naturligtvis säga — och det har sagts, bl. a. i en instruktiv Sartreessä av professor Gunnar Aspelin — att den påminner om Kants kategoriska imperativ. Om Sartre säger: Handla som om du ville ha din handling till en förebild! och Kant säger: Handla enligt vjid du åkulle vilja vore en allmän lag!, så är skillnaden liten. Det är besynnerligt att iaktta att så fort människorna i moraliskt problematiska tider har behov av en sorts moralfilosofiskt tänkande och inte längre har religionens och de idealistiska systemens stöd, knappast ens människokärlekens, så går de tillbaka till Kants kategoriska imperativ, helst givetvis något omstuvat i ordalagen så att det inte ska verka skåpmat.

"Frihetens vägar", den nya delen "Fristen", är både roman och filosofi, och något hum om filosofin bör man kanske ha för att få grepp om romanen. I Sartres stora filosofiska bok om "Varat och icke-varat", "L'Etre et le néant", en intellektuell prestation som i varje fall inte är vanlig bland skönlitteraturens män, hittar man här och där sådant som kan anses som direkta kommentarer till hans diktverk, och diktverken är i många avseenden illustrationer till åtminstone den etiska sidan i hans filosofi. Det behöver inte avskräcka en ofilosofisk läsekrets, kommer för övrigt säkert heller inte att avskräcka den. Sartres bok har, man må bekläga det eller glädja sig över det, en läsekrets given inte bara genom vad den säger om det s. k. andliga livet utan också genom vad den säger om det fysiska. Det finns nämligen gott om det som man brukar kalla fula ord i den, eller, om man hellre vill, fula saker. Anmälaren bekänner sin oförmåga att bli vare sig entusiastisk eller indignerad över dylikt och gitter inte tänka ut något omdöme om fenomenets onekligen rikliga förekomst hos Sartre. Den allmänna regel som man brukar godta är ju den att tidningar, gan. O. E—g.

INGVAR ANDERSSON
50 år
19 mars

SKÅNES HISTORIA
TILL SAXO OCH SKÅNELAGEN
Häft. 16:—, inb. 21:—, halvfr. bd 20:—

"En lärd historiker, som därtill är en utmärkt författare, behandlar här ett stort ämne."
Fredrik Böök i Sv. D.

★ ★ ★

Varje månad rekommenderas en bok ur Norstedts förlagsproduktion av äldre och yngre datum. "Månadens bok" väljs av fil. dr Hjalmar Gullberg, som för varje bok ger motivering för sitt val. För mars månad har fil. dr Gullberg utvalt SKÅNES HISTORIA. Följ denna bokråd och Ni kan bygga upp en boksamling av bestående värde.

En NORSTEDTS bok

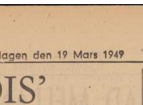
MAUROIS' amerikanska historia

ANDRÉ MAUROIS: Förenta staternas historia.
Bonniers. Pris 28:50.

UNDER SIN landsflykt i USA skrev André Maurois en amerikansk historia, som utkom redan år 1943, men som sedan utvidgats med några sidor om Amerikas insatser under kriget. Boken har samma förtjänster och svagheter som Mauroís tidigare historiska arbeten. Den är elegant skriven, livfull, klar och bygger på respektabla studier. Som en introduktion är den därför i hög grad lockande. Men Maurois skattar väl mycket åt både det konventionella och det pittoreska; hans behaglight lättflytande skildring ger sällan någon föreställning om problem och mera invecklade sammanhang, och den rent politiska historien ställs, trots aktningsvärda försök till utblickar på andra områden, alltför mycket i förgrunden. Så litet känd som USA:s historia är i Sverige och så försummad som den länge varit i skol- och universitetsundervisningen, har Mauroís' arbete likväl — jämte andra på svenska publicerade översiktsböcker i ämnet — en viktig uppgift att fylla.

På ett par punkter skall jag ge belägg för de kritiska reflexionerna. Bakgrunden till inbördeskriget — ett av de mest energiskt diskuterade kapiflen i USA:s historia — är ganska ytligt behandlad. Maurois synes ha motvilja mot alla siffermässiga redogörelser, och bristen på sådana uppgifter leder i detta sammanhang till att varken de politiska eller de ekonomiska eller de kulturella motsättningarna mellan norr och söder omkring 1860 blir klarlagda. I framställningen av Söderns sociala struktur skiljes — i anslutning till ett uttrycks-

TO BE SOLD on board the *Ship Rose Island*, on tuesday the 6th of May next, at *Ship's Ferry*'s, a choice cargo of about 250 fine healthy

NEGROES,
lately arrived from the Windward & Rice Coast.
—The utmost care has already been taken, and will still be continued, to keep them free from the fruit danger of being infected with the SMALL-POX, no boat having been on board, and all other communication with people from *Charles-Town* prevented.
Judkin, Laurens, & Appleby.

N.B. Part sorted of the above Negroes have had the SMALL-POX in their own Country.

"Cirka 250 prima, friska negrer just inkomna" Annons från amer. 1760.

sätt som för åtminstone sedan är övergivet i vetenskapliga arbeten — blott mellan godsägare och "fattiga vita"; de senare kännetecknas av att de endast "ägde en til tre slavar (eller ingen alls)". Maurois tycks alltså inte ha klart för sig att redan innehavet av en enda slav var ett tecken på visst välstånd, att blott var tredje eller fjärde familj ägde slavar och att uttrycket "fattiga vita" (poor white) närmast begagnades om de ekonomiskt och kulturellt lägst ställda utanför den begränsade gruppen av slavägare. Även framställningen av rekonstruktionsperioden efter inbördeskriget lider av liknande svagheter. I det hela tycks Maurois utan kritik godta den

4000 böcker inom nära räckhåll!

På diskarna och i lätt åtkomliga hyllor i NK:s Bokavdelning ligger ständigt omkring 4.000 olika böcker inom bekvämt räckhåll. Böckerna är såväl på diskarna som i hyllorna ordnade i omkring 50 olika litteraturgrupper, vilket gör att Ni med lätthet orienterar Er just på det område, som är av särskilt intresse för Er. Några nya eller åter inkomna utländska böcker:

Barlow, H. and S. Morgenstern, A dictionary of musical themes. 656 s. New York 1948. Inb. 20:—
Chase's diplomatic papers, ed. by M. Muggeridge. 490 s. London 1948. Inb. 15:75
Craven, Th., A treasury of art masterpieces from the renaissance to the present day. 305 s. New York 1939. Second print. Inb. ..... 40:—
Florisoone, M., La peinture française. Le XVIIIe siècle. 145 s. Ill. Inb. Paris 1948. ..... 57:60
Fox, Uffa, Sail & Power. 208 s. Ill. 1948 London. Inb. 38:75
Gramophone Shop, Encyclopedia of recorded music. 639 s. New York 1948. Inb. ..... 20:—
Hogan, Ben, Power golf. 166 s. Ill. New York 1948. Inb. .. 17:—
Hutchinson, W., XXth century encyclopaedia. 1.024 s. i 1 600 ill. 16 färgtavlor kartor. London 1948. Inb. 17:85
Jackson, Sir Ch. J., English goldsmiths and their marks. 747 s., 11 000 authentic hallmarks. Los Angeles 1948. Inb. ..... 70:—
Karch, R. R., Graphic arts procedures. 372 s. Ill. Chicago 1948. Inb. ..... 13:—
Kent, R., World-famous paintings. 100 full-color plates. New York 1947. Inb. 21:50
Lyon, W. E., The horseman's year 1948—1949. 178 s. Ill. London 1949. Inb. 9:45
Matisse, Couleurs des maîtres. 24 färglagda planscher. Paris 1947. Inb. 18:75
Radio Amateur's Handbok 1949. 603 s. Index. Häft. ..... 10:—
Russell, B., An outline of philosophy. 317 s. London 1948. Inb. 11:25
South and East African year book and guide with atlas. 259 s. Ill. 64 kartor. 1949 edit. London. Inb. 7:85
Stanislavsky, Produces Othello. 264 s. London 1948. Inb. 17:85
Taylor, A. M., The language of world war II. 295 s. New York 1948. Inb. ..... 11:—
27th art directory annual of advertising and editorial art. 253 s. Ill. London 1948. Inb. 33:70
Völgyesi, Dr. F., Die Serie ist alles. 300 s. Ill. Zürich 1948. Inb. 27:50

★

Böcker som icke finns på lager anskaffas snarast möjligt. Meddelanden om nyutkommen litteratur sändes på begäran.

Bokavdeln., bottenvån.

Nordiska Kompaniet

HARRY MARTINSON
invald i Svenska Akademien
★
Ur hans produktion:

Resor utan mål 1:85
Kap Farväl 1:60, inb. 3:—
Nomad Dikter Illustr. av Torsten Billman. 8:50, inb. 12:—
Passad Dikter Inb. 9:50
Vägen till Klockrike 12:25, inb. 16:25

BONNIERS

Till Er som kom för sent förra gången!

Specialerbjudande till extra billigt pris!

Impregnerad rock i dubbel poplin **69:-**

För cirka 3 veckor sedan hade NK ett liknande erbjudande. På en och en halv dag sålde alla rockarna slut och hundratals herrar måste gå med oförrättat ärende. I dag upprepar NK sitt erbjudande — kom inte för sent denna gång. Rockarna, som är utförda i *dubbel, impregnerad poplin* i 100 % bomull, med mycket obetydliga skönhetsfel, är både eleganta och välsittande. Den sändning NK fått in nu före värsisongens början är starkt begränsad — order från landsorten eller telefonorder kan ej mottagas. Och ligg på minnet,

erbjudandet gäller endast i dag!

Herrsidan, 2 tr.

Herrarnas trevliga vårsko 27:75

En idealisk promenadsko och vardagsko, i kraftig svart kalv. Dubbla, solida sulor och gummiklack. En bra sko till ett lågt pris **27:75**
Den finns även i kraftig brun kalv och kostar då .. **29:—**
Prova ut Er storlek i dag, på

Herrskoavdelningen, bottenvån.

Angenäm överraskning – Cashmere!

Helt oväntat har NK fått in en liten sändning i mycket elegant urval, av herr-pullovers och slipovers från England. De är utförda av den exklusiva "Chinese Cashmere", den högsta kvaliteten av cashmereull. Färgerna är de mest eftertrådade — flanellgrått, naturbeige och brunt. Ni har all anledning att inte dröja med vad Ni tänkt skaffa, det är många som väntat på detta meddelande från NK:s Herrsida.

Herrtrikåavdelningen, bottenvån.

Nordiska Kompaniet

VARBERG
BADPARADISET PÅ VÄSTKUSTEN

med kilometerlånga sandstränder, sinnrama klippbilder, tennis, TT-golf, idrottsevenemang, segelflygkurser, konsertmusik, dans varje afton m. m. Fullständig kurortsbehandling, speciellt reumatiska sjukdomar. Läkare: Doc. med. dr. G. EDSTRÖM, Lund. Utmärkta hotell och restauranter. Societetsrestaurangen och Stadshotellet i (dir. Bengt Anderson), Varbergs Hotell, (dir. Hj. Ohlsson) m. fl.

Rumsförmedling genom Turistbyrån, Varberg, före 15:3 per tel. 1968, därefter 700. Upplysningar genom badkommissarie, Varbergs Havsbad o. Kurort, tel. 20 o. 601. Säsong juni—sept. Läkarens mottagning tid. för 8 juni.

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.